

PRIMUL MYTHOS DE STÂNGA AL LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

Radu VANCU

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu
Lucian Blaga University of Sibiu
Personal e-mail: rvancu@gmail.com

THE FIRST LEFTIST MYTHOS OF CONTEMPORARY ROMANIAN LITERATURE

Abstract: Mihai Iovănel's *History of Contemporary Romanian Literature: 1990–2020* is the first leftist major narrative of Romanian literature – and the shockwaves it generated were due even more to this firm ideological option (the first such one in the history of major Romanian literary histories) than to its literary content proper. The present article aims at asserting the main three accomplishments and shortcomings generated by this ideological option – namely that: i) it succeeds in coalescing the first coherent narrative of the last three decades of Romanian literature; ii) it sometimes turns from an ideological option into an ideological bias – and modifies the factuality of Romanian literature, eliminating important writers, exaggerating the qualities of some other ones, searching to distribute merits (to leftist writers) and punishments (to right-wing ones) according with their political option, and not with their literary qualifications; iii) it is an impressive stylistic achievement in itself, even though quite ironically its author disregards the virtues of aestheticism.

Keywords: history of contemporary Romanian literature, Mihai Iovănel, cultural left versus cultural right, cultural wars, Romanian literary histories

Citation suggestion: Vancu, Radu. “Primul *mythos* de stânga al literaturii române contemporane”. *Transilvania*, no. 7-8 (2021): 139-143. <https://doi.org/10.51391/trva.2021.07-08.17>.

Dincolo de observațiile punctuale care se pot face (și care au început deja să se facă, deopotrivă în pozitiv și în negativ) privind natura ideologică a *Istoriei...* lui Mihai Iovănel¹, justetea analizelor de texte și contexte, exactitatea sau plauzibilitatea micro-monografiilor dedicate unui scriitor sau altuia etc., trei mi se par a fi lucrurile care merită spuse despre ea *generaliter*, așa cum o să încerc în scurta privire panoramică subsecventă. Le iau așadar pe rând, în ceea ce consider a fi ordinea crescătoare a importanței lor.

I. *Primo*, ca un enorm agregator de date ce este, *Istoria...* lui face un serviciu remarcabil literaturii române contemporane, a cărei circulație după 1989 a fost pulverizată vreme de aproape două decenii (mai ales după dispariția sistemului de distribuție a cărții și după prăbușirea lanțurilor de librării). N-aș spune, precum alți comentatori, că fie și numai pentru acest fapt s-ar cădea să îi fim recunoscători lui Mihai Iovănel până la a suspenda orice obiecții sau chiar orice rezerve – însă e cert că *Istoria...* lui reușește să impună o formă de coerență în interiorul unei mase browniene de informații. Ceea ce e în

sine un merit major. Și *per se*, fiindcă propune spre discuție comunității academice și literare un *pattern* istoric al literaturii contemporane; dar și din rațiuni extraliterare, fiindcă simpla existență a acestei narațiuni despre literatura română contemporană va interesa în mod natural și comunitatea extraliterară, artiști sau intelectuali al căror obiect de cercetare sau de activitate nu e literatura, însă sunt interesați să poată compara evoluția post-1989 a literaturii cu domeniile lor de expertiză. *Istoria...* lui Iovănel este citită deja de regizori de film sau de teatru, de actori, de artiști vizuali, de muzicieni, de istorici, de cititori venind dinspre zone ale cunoaștere extranee literaturii – dar care găsesc în ea un *mythos* plauzibil despre ce s-a întâmplat în literatura română după 1989. Fie că ne place sau nu, povestea lui Iovănel despre literatura română de azi e cea care trece deja în comunitățile interpretative extraliterare. E, altfel spus, o decisivă extindere a domeniului luptei pentru cauza literaturii române contemporane.

Fie spus chiar și în trecere, e un merit în sine chiar și faptul că Iovănel reușește performanța asta de unul singur: s-a tot repetat *ad nauseam* că e imposibilă scrierea unei istorii literare

de unul singur, că ea e posibilă numai ca muncă de echipă, în care distribuția competențelor pe perioade istorice ar asigura un end product superior deopotrivă sub raportul calității și al obiectivității - a fost, în opinia unora, criteriul suficient pentru a decide că *Istoria...* colectivă a lui Cioculescu, Streinu și Vianu² este superioară, pe segmentul istoric discutat, *Istoriei...* lui Călinescu³, scrisă de unul singur și extrem-subiectivă. S-a repetat și înainte de publicarea *Istoriei...* lui Manolescu⁴, va continua să se repete și după publicarea *Istoriei...* lui Iovănel - fiindcă, nu-i așa, e păcat să lăsăm realitatea empirică să strice o teorie atât de frumoasă. După cum tot neglijat va rămâne și faptul că istoriile literare făcute de lupi singuratici continuă să existe și ele bine mersi în Occident, alături de cele colective: de la istoria Oxford a literaturii engleze a lui Andrew Sanders⁵ la panorama critică a poeziei de limbă engleză realizată de Harold Bloom⁶, de la istoria literaturii poloneze a lui Czesław Miłosz⁷ până la cea a literaturii germane datorată lui Marcel Reich-Ranicki⁸, specia „istoriei literare cu autor unic” (sau a „istoriei literare de autor”) supraviețuiește în continuare, uneori cu rezultate mai modeste, alteori de-a dreptul *en beauté*. Dincolo de performanța individuală în sine, faptul că Iovănel a reușit să scrie o astfel de istorie de unul singur e un *statement* în sine: și pentru portanța academică a generației 2000 (care a dat deja câteva sinteze critice impunătoare, prin Iovănel, Andrei Terian, Teodora Dumitru, Bogdan Crețu, Adriana Stan, Antonio Patraș, Simona Sora, Alex Goldiș, Doris Mironescu, Șerban Axinte și destui alții), dar și pentru demonstrația empirică și transgenerațională a posibilității de a lua pe cont propriu proiecte literare monumentale - într-o epocă mai degrabă a minorului și a tranziției, asemănătoare cu ceea ce Hesse numea, în *Jocul cu mărgelile de sticlă*, „epoca foilettonică”. Din nou: fie că ne place sau nu ce a ieșit, Iovănel a demonstrat că *se poate* - și a deschis jocul pentru oricine simte că e nevoie de o narațiune alternativă, care să oglindească mai plauzibil dinamicile interne ale literaturii române contemporane.

Sigur, au mai existat și înainte de *Istoria...* lui Iovănel astfel de tentative de agregare a cioburilor de informație privind literatura română contemporană în oglinzi pe cât posibil mai complete - însă au avut diverse dezavantaje. Unele dintre ele s-au ocupat doar de primul deceniu literar postcomunist, uneori cu un interes limitat la un singur gen, cum a procedat Marin Mincu într-un volum din antologia comentată *Poezia română actuală*⁹ (3 volume, 1998-1999; dincolo de calitățile ei *per se*, succesul extraordinar al antologiei lui Mincu s-a datorat inclusiv faptului că ea suplinea de una singură un întreg sistem național de distribuție a cărții de poezie), alteori discutând literatura acestui prim deceniu post-revoluționar într-o manieră prea rudimentară sub raport teoretic și istoric pentru a putea fi luată în serios (cazul *Istoriei literaturii române contemporane. 1941-2000* a lui Alex. Ștefănescu¹⁰). Alți critici au încercat construcția unei imagini sintetice a literaturii de după 1989 asamblându-și cronicile literare *tale quale*, așa cum fuseseră scrise în contextul imediat al apariției cărților, convinși că cioburile n-au nevoie de nici o ramă teoretică sau ideologică pentru a coagula de la sine într-o imagine

panoramică, într-o metanarațiune teoretică - inutil de spus, s-au înșelat în convingerea lor a-teoretică; cărțile lor rămân utile pentru consultarea atmosferei epocii, pentru reconstituirea unui anume context de receptare - dar nu sunt *istorii* ale literaturii postcomuniste fiindcă nu conțin propriu-zis nici o *istorie* a acesteia, nici o narațiune, nici un *mythos* explicativ al ei; mă gândesc aici la Dan C. Mihăilescu¹¹ sau la Daniel Cristea-Enache.

Așa cum e ea, dincolo de reproșurile care i se pot aduce (și care i s-au adus), *Istoria...* lui Iovănel chiar este o istorie: ea agregă o enormă masă de informații într-o narațiune, într-un *mythos* de stânga care ține să le explice și să le legitimeze integral.

II. *Secundo*, exact asta i s-a reproșat cel mai acut: că este un *mythos* de stânga, exclusiv și excluziv de stânga, operând cu criteriul ideologic leftist pentru a admite sau elimina autorii din narațiune. Că *Istoria...* lui e, așadar, un soi de istorie CriticAtac a literaturii contemporane, folosind criteriul ideologic ca pe un brici al lui Ockham, ca pe un operator ontologic: ești de stânga, ai drept de existență în istorie (și în *Istorie...*); nu ești de stânga, atunci te elimini deopotrivă istoria și *Istoria...*

Este un reproș greu - și, de asemenea, greu de combătut, atâta vreme cât se întâmplă ca aproape toate absențele din *Istorie...* să fie ale unor autori conservatori, de o dreaptă asumată fie explicit ideologic, fie ca praxis cultural. E greu să contraargumentezi în fața acestui reproș, atâta vreme cât se întâmplă ca, de pildă, să fie complet absent conservatorul O. Nimigean - fără a cărui *Rădăcină de bucsau* pur și simplu nu-ți poți reprezenta devenirea istorică a prozei postcomuniste (s-a rostit destul de frecvent, pe bună dreptate, cuvântul „capodoperă” în receptarea entuziastă a acestui roman - iar literatura română, nu doar cea post-89, nu păcătuiește prin exces de capodopere; încât a exclude fie și numai una înseamnă a vicia iremediabil narațiunea pe care o construiești, indiferent de criteriile ei ideologice).

Și, convers, e greu de contraargumentat în fața acestui reproș atunci când autorul căruia i se consacră cel mai amplu *close reading* în *Istorie...* e, cu excepția lui Mircea Cărtărescu (pp. 371-379), un poet acroșabil dinspre stânga (ba chiar dinspre cea maoistă) precum Ion Gheorghe (pp. 252-257), un poet fără îndoială remarcabil, ocultat de critica literară din pricina opțiunilor politice în favoarea unor regimuri criminale și a unor figuri sinistre - însă în nici un caz literatura lui Ion Gheorghe nu a fost centrală pentru *mythos*-ul evolutiv al literaturii române contemporane, sau pentru acela al anilor 1960-80, cum ar rezulta din atenția hiperdimensionată pe care i-o acordă Iovănel. Sigur că, în economia cărții, ocurențele lui Mircea Cărtărescu sunt substanțial mai numeroase decât cele ale lui Ion Gheorghe - Cărtărescu are parte de mai multe ori de *close reading*-uri în secvențe diferite ale *Istoriei...*, în vreme ce Ion Gheorghe numai o dată. Însă amploarea acestui surprinzător exercițiu de lectură aplicată, într-o istorie altfel zgârcită (absolut explicabil) cu spațiul acordat autorilor (dintre care puțini ajung să beneficieze de ceva mai mult de

câteva paragrafe, și foarte puțini de lecturi care să depășească amploarea unei pagini întregi), e greu de explicat prin meritele intrinseci ale scrisului lui Ion Gheorghe. Indiferent de calitățile reale ale poeziei lui (care trebuie să fie recitită acum, după dispariția fizică recentă a poetului, într-un mod care să dea poeziei ce e al poeziei – fără să mai fie grevată de culpa opțiunii ideologice a persoanei care a scris-o), Ion Gheorghe nu a fost niciodată, pentru nici o generație poetică dintre 1960 și 2020, central în măsura în care a fost Mircea Cărtărescu pentru generația lui și pentru cele subsecvente. Iar Iovănel, putem lesne citi asta printre rânduri, știe foarte bine că lucrurile stau așa; se resimte, în lectura hipertrofică pe care i-o face lui Ion Gheorghe, un efort justițiar – originând într-o empatie care poate avea diverse cauze, de la cea ideologică (Ion Gheorghe a ales să rămână până la capăt un poet de stânga – radicală și antidemocratică, dar totuși de stânga) la cea pur și simplu umană, pentru un om ale cărui orbiri ideologice nu trebuie să afecteze poetul. Cauzele acestui efort justițiar nici nu contează, în fapt; contează doar senzația că, în anumite nexuri ale acestui *mythos* literar, nu mai e vorba despre literatură – ci despre pulsioni exterioare ei care-l determină pe „narratorul” literaturii contemporane să-și dilate pe alocuri narațiunea (sau să o amputeze, în alte cazuri) în moduri care nu mai respectă factualitatea lumii pe care o are de povestit.

Or, tocmai asta e problema: nu poți construi o narațiune a unei literaturi, un *mythos* al ei, lăsând pulsione ideologică să afecteze factualitatea. Oricât ar fi ea de justițiară – și oricât ai fi de convins de justetea ei etică. De fapt, ideologicul trebuie cu atât mai bine supravegheat cu cât ești mai convins de justetea lui etică – există și un angelism al ideologiei politice, la fel de vinovat și de criminal ca și acela teologic. (Și, evident, nu vorbesc aici doar de istoria literară.) Nu despre prezențe sau despre absențe e vorba aici, nu despre cine e în istorie și cine nu; sigur, e și asta important – dar, în fond, orice critic operează decupaje subiective în materia istorică pe care o are de tratat. Problema reală e însă exact aceasta: a unei subiectivități ideologice atât de intense, încât poate uneori afecta factualitatea. O subiectivitate care te face să simți că, uneori, istoria aceasta a literaturii nu e despre literatură. Ci despre un efort justițiar care vede în stânga unica narațiune politică etică, singurul mod non-culpabil de a traversa istoria; și vrea implicit ca și istoria literară să permită distribuirea de culpe pentru cine e la dreapta, respectiv deculpabilizarea pentru cei de la stânga. Poate părea că șarjez – dar e exact ceea ce spune Iovănel însuși, e propriul lui limbaj (culpabilizare versus deculpabilizare, perdanții ai istoriei versus eroi ai ei, contaminare versus necontaminare, dreapta versus stânga) utilizat într-un pasaj privitor la Cioran și Fondane, esențial pentru înțelegerea atât a impulsului justițiar în care originea *Istoria...* lui Iovănel, cât și a modului lui de a înțelege principiul autonomiei esteticului drept o culpă morală fundamentală (într-atât de descalificantă, încât nici măcar nu mai avem de-a face cu un principiu în sensul real al cuvântului, ci cu un *Ersatz* de principiu, un „principiu” ghilimetat sarcastic):

„Ca toți cei care au preluat candid teoria «antimodernilor» a lui Antoine Compagnon (prin care autorul francez îi recupera pe «perdanții» istoriei – reacționari, conservatori, fasciști – făcându-le *rebranding* sub eticheta necontaminată de «antimoderni»), Cernat ajunge indirect la recuperarea/deculpabilizarea extremei drepte, punându-i pe Fondane și Cioran la grămadă, sub același cer generos al «antimodernității». În subsidiar, acesta presupune o uniformizare a drepte și stângii: victime și eroi, toți sunt la fel, fără ideologie, fără vină, traversați de aceeași materie; sau, cu imaginea lui Cernat: «vase comunicante». O perspectivă perfect compatibilă, de altfel, cu o istorie literară tributară «principiului» autonomiei esteticului; nu întâmplător, Eugen Simion, care s-a pronunțat nu o dată pentru anularea discuției ideologice în cazul marilor autori, se numără de asemenea printre cei care l-au preluat entuziast pe Compagnon”¹².

Înțeleg și aprob această pulsione etică atunci când ea se manifestă în spațiul public; în absența ei, parcul uman pur și simplu nu s-ar putea constitui. Și salut convingerea pasională a lui Iovănel că, în gândirea politică, eticul încă există. (E și convingerea mea, chiar dacă narațiunile noastre despre politică diferă.) Însă o dezaprob atunci când se manifestă în spațiul literaturii, sau al narațiunilor despre literatură; am văzut dezastrele la care a ajuns literatura atunci când s-au scris romane în care luminile și umbrele erau distribuite după o schemă politică maniheistă, am văzut ce a produs critica literară atunci când gândirea politică s-a substituit gândirii literare în sine. Știu că și Iovănel știe foarte bine lucrurile astea; și sunt convins că și-a stăpânit această pulsione etică și ideologică pe cât i-a stat mai mult în putință – *Istoria...* lui e, mai mult ca sigur, edificată din lava răcită a acestei pulsioni. Din când în când însă, răzbate la suprafața textului însă câte o șuviță de lavă incandescentă, precum cea din pasajul Cioran/Fondane, care fie mistuie definitiv obiecte literare întregi (cărți sau chiar autori), fie se răcește și amplifică artificial peisaje literare cu dimensiuni altfel evident mai reduse.

Am mai văzut la lucru pulsionea aceasta etic-justițiară exact la naturi care trăiesc pasional deopotrivă literatura și ideologia. Nu doar la stânga spectrului politic, ci și la dreapta. Nu doar la noi, ci și în culturi substanțial mai bine așezate. Ca să aleg pe cineva situat la capătul opus al spectrului politic în raport cu Iovănel, o să exemplific cu conservatorul Harold Bloom, campion al autonomiei esteticului, antagonist al ceea ce tot el numise „*scoala resentimentului*” (care includea, după Bloom, feminismul, afrocentrismul, deconstructivismul, marxismul, noul historicism), convins de necesitatea conservării canonului, nu a lărgirii lui – adică tot ce poate fi mai diferit ca opțiune ideologică de Iovănel. Ei bine, temperamental vorbind, ei sunt în fapt cât se poate de asemănători, trăiesc cu o pasionalitate similară literarului și ideologicul, convinși că ele sunt traversate de aceeași etică – încât nu e de mirare că ajung adesea la reacții radicale perfect izomorfe în fața unei materii *literare* pe care o găsesc inacceptabilă sub raport *uman* (sau *politic*); *les bêtes noires* sunt, pentru Harold Bloom, în panorama istorică

a poeziei de limbă engleză din 2004, T.S. Eliot și Ezra Pound – și are față de ei reacții pulsionale la fel de intense precum Iovănel față de Cioran, exprimate în material lingvistic similar. „Contaminații” despre care vorbea criticul român sunt, la criticul de la Yale, „inacceptabili”:

„*The Cantos* contain material that is not humanly acceptable to me, and if that material is acceptable to others, then they themselves are thereby less acceptable, at least to me [...] Pound’s major poetic work is *The Cantos*, which seems to me to anthologize badly, nor do I have much esteem for them, or for Pound, whether as a person or poet”¹³ – opinie din 2004 pe care o reia, chiar mai apăsat și păstrând calificativul „unacceptable”, și în sinteza lui ultimă din 2015:

„I dismiss the exegetes who defend him [T.S. Eliot] and Ezra Pound; at best they are misguided, at worst they participate in murderous attitudes toward Jews and Judaism. / We do not read only as aesthetes – though we should – but also as responsible men and women. By that standard, Eliot, despite his daemonic gift, is unacceptable once and for all time”¹⁴.

Înțeleg, cum spuneam, resortul etic uman care-i face pe Bloom și pe Iovănel, laolaltă cu toți criticii care trăiesc deopotrivă de pasional literarul și ideologicul, să reacționeze astfel în fața unui material literar pe care îl găsesc inacceptabil sub raport uman sau politic. Dar asta nu înseamnă că efectele unei astfel de reacții nu sunt nocive pentru o narațiune asupra literaturii – fiindcă, așa cum spuneam mai sus, deformează factualitatea strict literară. Și pentru că, trăind deopotrivă de pasional literarul și ideologicul, riscă uneori să înțeleagă literarul *qua* ideologic. Ceea ce te face pe tine, cititorul acestor narațiuni, să îți suspenzi încrederea în ceea ce spune criticul pe durata acestei explozii afectiv-etice: iar a nu crede în el e fatal pentru orice *mythos*. Inclusiv pentru cele literare.

Sigur, e musai să spun că exact acest viciu esențial al criticilor ultrapasionalii este și calitatea lor primă: tot ceea ce pierd uneori în credibilitate câștigă întotdeauna în intensitate. Din punctul ăsta de vedere, deși probabil nu îi convine, și deși chestiunea e profund paradoxală, Iovănel e mai asemănător cu esteții pasionali de gen Negoșescu – ale căror judecăți nu sunt întotdeauna credibile, dar sunt admirabile deopotrivă prin intensitate și prin strălucirea stilistică. Iovănel e el însuși un prolific autor de astfel de *catchphrases*, de mici formule sclipitoare care închid în ele însele întregi destine literare și umane; exact ca și în cazul lui Negoșescu, poți uneori să crezi că exagerează, poți chiar să nu-l crezi deloc câteodată în ceea ce spune – dar e întotdeauna remarcabil, când nu admirabil de-a dreptul, sub raport stilistic. Și e un paradox esențial al literaturii, care ar merita el însuși un eseu separat, faptul că se poate ajunge la formule critice atât de similare pornind din puncte de plecare reciproc ireconciliabile, precum cele ale lui Negoșescu și Iovănel.

III. Al treilea lucru care mi se pare important de spus este următorul: o astfel de *Istorie...*, un astfel de *mythos* de stânga e un *statement* în sine. Și înțeleg bine de ce a simțit Iovănel necesitatea lui: *Istoriile...* istoriei literare românești sunt fie cu ideologie neprecizată, fie cu o ideologie de dreapta; iar foarte puținii critici literari care și-au asumat fățiș o orientare de stânga, precum Z. Ornea sau Ion Ianoși, pe lângă faptul că nu au construit istorii literare (ci monografii impresionant de amănunțite ale unor curente literare, sau excelente revizitări istorice ale unor perioade complicate – dar nu istorii literare în înțelesul deplin al speciei), au fost mai mereu priviți cu circumspecție, când nu chiar ironizați uneori în *folclorul literar pentru impreciziile lor de limbaj* (mă refer acum doar la Ornea). După 1989, posibilitatea unei critici literare asumate explicit dinspre stânga a fost multă vreme culpabilizată moral – lucru explicabil în context ca sindrom post-traumatic, în primii ani de după prăbușirea comunismului, însă complet nenatural atunci când această culpabilizare a stângii se întinde pe decenii întregi. *Istoria...* lui Iovănel este contrareacția unui spirit exasperat de această perpetuare pluridecenală a damnării stângii; există chiar o anume ostentație în plasarea punctului de vedere al narațiunii lui la stânga, în sublinierea neîncetată a propriului leftism, în apelul hiperfrecvent la clasici ai stângii și mai ales la Marx, uneori util, alteori aproape gratuit, făcut însă întotdeauna ca gest de frondă: *stânga există*, asta e ce spune *Istoria...* lui Iovănel, și are perfectă cădere morală să construiască istorii, să reviziteze trecutul, să gestioneze patrimoniul simbolic, să redeschidă dosare canonice etc. Sunt perfect de acord cu Iovănel: exact așa este. Singura problemă e când stânga însăși începe să culpabilizeze – și întotdeauna numai pe cei de dreapta, să excludă – și *întotdeauna* numai pe cei de dreapta, să se pună în postura abuzivă a celui care decide cine sunt „contaminații” și „inacceptabili” – iar aceștia, din nou, se găsesc *întotdeauna* numai la dreapta. Ca în exemplul clasic al abuzatului care devine abuzator.

Iată, contras într-o coajă de nucă, ce este *Istoria...* lui Iovănel: primul *mythos* de stânga al literaturii contemporane, agregând uriașe cantități de informație într-o narațiune cu nerv etic și justițiar, distribuind culpe în unele cazuri (exclusiv pentru scriitorii de dreapta), deculpabilizând în altele (exclusiv scriitorii de stânga), găsind inacceptabilă o istorie literară „fără ideologie, fără vină”, modificând uneori factualitatea (fie prin absențe, fie prin hipertrofieri) de dragul narațiunii justițiare – totul tras într-o materie stilistică mai întotdeauna strălucitoare, mai întotdeauna admirabilă. Chiar și atunci când e evident nedrept – ceea ce e, bineînțeles, o altă performanță în sine.

Mă despart multe (literar și politic) de modul acesta al lui Iovănel de a construi *mythosul* literar într-o *Istorie* – dar asta nu înseamnă că, uneori stupefiat de ce spune, alteori chiar indignat, n-o voi reciti cu admirația pe care o merită performanța ei.

Acknowledgement: This work was supported by a grant of the Romanian Ministry of Education and Research, CNCS/CCCDI - UEFISCDI, project number PN-III-P3-3.6-H2020-2020-0160, contract no. 55/2021.

Note:

1. Mihai Iovănel, *Istoria literaturii române contemporane. 1990-2020* (Iași: Polirom, 2021).
2. Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria literaturii române moderne* (București: Editura Eminescu, 1985).
3. G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* (București: Editura Minerva, 1982).
4. Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură* (Pitești: Paralela 45, 2008).
5. Andrew Sanders, *The Short Oxford History of English Literature* (Oxford: Oxford University Press, 2004).
6. Harold Bloom, *The Best Poems of the English Language. From Chaucer Through Robert Frost* (New York, London, Toronto, Sydney: Harper Perennial, 2004).
7. Czesław Miłosz, *The History of Polish Literature* (Berkeley: University of California Press, 1992).
8. Marcel Reich-Ranicki, *Meine Geschichte der deutschen Literatur. Vom Mittelalter bis zur Gegenwart* (München: Deutsche Verlags-Anstalt, 2014).
9. Marin Mincu, *Poezia română actuală* (Constanța: Editura Pontica, vol. 1 și 2 în 1998, vol. 3 în 1999).
10. Alex. Ștefănescu, *Istoria literaturii române contemporane. 1941-2000* (București: Editura Mașina de scris, 2005).
11. Dan C. Mihăilescu, *Literatura română în postceaușism. I. Memorialistica sau trecutul ca re-umanizare* (Iași: Editura Polirom, 2004); Dan C. Mihăilescu, *Literatura română în postceaușism. II. Proza. Prezentul ca dezumanizare* (Iași: Editura Polirom, 2006); Dan C. Mihăilescu, *Literatura română în postceaușism. III. Eseistica. Piața ideilor politico-literare* (Iași: Editura Polirom, 2007).
12. Iovănel, *Istoria*, 232.
13. Harold Bloom, *The Best Poems of the English Language. From Chaucer Through Robert Frost* (New York, London, Toronto, Sydney: Harper Perennial, 2004), 858-859.
14. Harold Bloom, *The Daemon Knows. Literary Greatness and the American Sublime* (Oxford: Oxford University Press, 2015), 402.

Bibliography:

- Bloom, Harold. *The Best Poems of the English Language. From Chaucer Through Robert Frost*. New York, London, Toronto, Sydney: Harper Perennial, 2004.
- Bloom, Harold. *The Daemon Knows. Literary Greatness and the American Sublime*. Oxford: Oxford University Press, 2015.
- Călinescu, G. *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* [The History of Romanian Literature from its Origins to Present Times]. Bucharest: Editura Minerva, 1982.
- Cioculescu, Șerban, Vladimir Streinu, and Tudor Vianu. *Istoria literaturii române moderne* [The History of Modern Romanian Literature]. Bucharest: Editura Eminescu, 1985.
- Iovănel, Mihai. *Istoria literaturii române contemporane: 1990-2020* [The History of Contemporary Romanian Literature: 1990-2020]. Iași: Polirom, 2021.
- Manolescu, Nicolae. *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură* [The Critical History of Romanian Literature]. Pitești: Paralela 45, 2008.
- Mihăilescu, Dan C. *Literatura română în postceaușism. I. Memorialistica sau trecutul ca re-umanizare* [Romanian Literature After Ceausescu. I]. Iași: Editura Polirom, 2004.
- Mihăilescu, Dan C. *Literatura română în postceaușism. II. Proza. Prezentul ca dezumanizare* [Romanian Literature After Ceausescu. II]. Iași: Editura Polirom, 2006.
- Mihăilescu, Dan C. *Literatura română în postceaușism. III. Eseistica. Piața ideilor politico-literare* [Romanian Literature After Ceausescu. III]. Iași: Editura Polirom, 2007.
- Miłosz, Czesław. *The History of Polish Literature*. Berkeley: University of California Press, 1992.
- Mincu, Marin. *Poezia română actuală*. Vol. I-III [Current Romanian Poetry]. Constanța: Editura Pontica, 1998-1999.
- Reich-Ranicki, Marcel. *Meine Geschichte der deutschen Literatur. Vom Mittelalter bis zur Gegenwart*. München: Deutsche Verlags-Anstalt, 2014.
- Sanders, Andrew. *The Short Oxford History of English Literature*. Oxford: Oxford University Press, 2004.
- Ștefănescu, Alex. *Istoria literaturii române contemporane. 1941-2000* [The History of Contemporary Romanian Literature. 1941-2000]. Bucharest: Editura Mașina de scris, 2005.